

ГРИЦЕНКО

Марина Віталіївна

УДК 347.73

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ВИД ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

TAX CONTROL AS A TYPE OF STATE FINANCIAL CONTROL

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.12\(2\).7](https://doi.org/10.37634/efp.2020.12(2).7)

студентка, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

HRYTSENKO Maryna Vitaliivna – student, National Law University after Yaroslav Mudryi

У статті розглянуто місце податкового контролю в системі державного фінансового контролю. Проаналізовано значення фінансового контролю, виокремлені його характерні риси, і, відповідно, характерні риси податкового контролю. Розглянуто податковий контроль, його цілі, завдання та способи реалізації. Досліджена діяльність Державної податкової служби України як контролюючого органу в частині адміністрування податків і зборів. Відзначено проблемне місце для податкового контролю та можливі способи підвищення його ефективності.

* * *

В статье рассмотрено место налогового контроля в системе государственного финансового контроля. Проанализировано значение финансового контроля, выделены его характерные черты, и, соответственно, характерные черты налогового контроля. Рассмотрено налоговый контроль, его цели, задачи и способы реализации. Исследована деятельность Государственной налоговой службы Украины как контролирующего органа в части администрирования налогов и сборов. Отмечено проблемное место для налогового контроля и возможные способы повышения его эффективности.

* * *

The control of financial and tangible resources using is one of the key tasks of management. The paper is devoted to tax control as a control of the legality of the formation and use of financial resources. It is scientifically substantiated that the proper tax control is the one of the main factors of security and economic well-being of the state is substantiated. That is why this topic is important and deserves attention.

The concept of state financial control is analyzed and its main features are singled out. The paper reveals the economic and legal essence of the concept of "state financial control" and clarifies its content. The tax control role in ensuring economic security and its attitude to state control is analyzed. The tasks of tax control and their attitude to the management of state financial resources are highlighted.

As a result of the analysis of the definitions of the concept of "state financial control", the main approaches, essential features and properties to its understanding are highlighted. The paper examines the definition of essence of tax control, its functional purpose and correlation of state financial control. Tax control is regarded as an indispensable and the most important part of state control. The essence and role of the state financial checking system is exposed for providing the effective use of the financial resources of the state and them having a special purpose use for providing socio-economic development of the state. The basic techniques of the tax control are defined. The ways of improving fiscal control in Ukraine are proposed.

As an independent system, tax control provides control procedures to establish variations in the activity system that is controlled by predetermined parameters, the causes of these abnormalities and their removal, while using their own forms and methods to effectively achieve this goal.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, податковий контроль, перевірка, напрями удосконалення

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, налоговый контроль, проверка, направления совершенствования

Keywords: state financial control, tax control, inspection, directions of improvement

ВСТУП

У наш час важко уявити державу, яка в силах здійснювати свою зовнішню і внутрішню політику, забезпечувати стабільне виконання програм соціально-економічного спрямування, не маючи водночас фінансових ресурсів і не проводячи належний контроль за законністю їх формування і використання. Існування фінансового контролю виправдовується наявністю контролюючої функції, яка властива фінансам. Також для України, де велика частка бюджету – саме податкові надходження, податковий контроль є над-

звичайно важливим питанням, а ефективний та належний податковий контроль є одним із головних факторів забезпечення безпеки та економічного добробуту держави, що пояснює актуальність розгляду цього питання.

Розгляду цієї проблеми присвячено не одну наукову роботу науковців та практиків, зокрема Ю. Соловйової, Д. Реви, М. Гупаловської, Н. Маринів, Б. Карпінського, О. Єгорової та багатьох інших. Треба зазначити, що більшість наукових досліджень розкривають загальні риси проблематики зазначеного пи-

тання, але українське сьогодні гостро потребує належного опрацювання питання податкового контролю за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податкових платежів та зборів.

МЕТА статті – проаналізувати приналежність податкового контролю до державного фінансового контролю; виокремити завдання та їх відношення до управління державними фінансовими ресурсами; аналіз можливих методів підвищення ефективності податкового контролю.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі дослідження використано систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ

Говорячи про податковий контроль як один із видів державного фінансового контролю, варто розглянути поняття фінансового контролю, що дозволить виявити головні риси і зміст податкового контролю. Доцільно розглянути два аспекти фінансового контролю. Перший аспект регламентує діяльність компетентних органів за дотриманням фінансового законодавства та фінансової дисципліни економічних суб'єктів. Другий аспект виступає невід'ємним елементом, що відповідає за управління фінансами та грошовими потоками, де головну роль відіграє доцільність і ефективність виконуваних фінансових операцій [1, с. 42].

Чинне українське законодавство не передбачає дефініції фінансового контролю. У Податковому кодексі України, а саме у п'ятій главі передбачено визначення саме податкового контролю, повноваження органів державної влади щодо його здійснення та способи його здійснення [2].

Деякі вчені-економісти вказують на те, що основна мета державного фінансового контролю полягає у сприянні успішної політики, формуванні й використанні фондів, які необхідні державі для виконання своїх функцій. Так, на думку О.М. Єгорової, саме фінансовий контроль є одним з елементів управління фінансами, особлива діяльність для перевірки правильності вартісного розподілу валового національного продукту, утворення і витрачання фондів грошових коштів [3, с. 6]. Це дає зробити висновок, що фінансовий контроль також забезпечує функціонування фінансової системи країни.

Вчені-юристи, які займаються вивченням науки фінансового права по-різному тлумачать поняття фінансового контролю. С.О. Ніщима зазначає, що фінансовий контроль – це різновид фінансової діяльності держави, що здійснюється всією системою органів державної влади та управління, а також спеціальними контрольними органами, та дій, що полягають у перевірці законності та доцільності [4, с. 119].

О.Ю. Грачова у вивченні фінансового контролю зазначила, що фінансовий контроль є найважливішим засобом забезпечення правомірності у фінансовій та господарській діяльності, і з огляду на це вона дає йому наступне визначення: «Фінансовий контроль – регламентована нормами права діяльність державних органів і організацій, інших господарюючих суб'єктів з перевірки своєчасності і точності фінансового пла-

нування, обґрунтованості і повноти надходження доходів до відповідних фондів грошових коштів, правильності та ефективності їх використання» [5, с. 36].

Відзначається той факт, що у разі проведення фінансового контролю повністю перевіряється дотримання правопорядку в галузі фінансової діяльності всіма учасниками фінансових правовідносин, і так само обґрунтованість ефективності здійснюваних економічних дій.

Аналізуючи наведені вище поняття, можна виокремити такі характерні риси фінансового контролю:

по-перше, фінансовий контроль – це насамперед різновид фінансової діяльності держави;

по-друге, об'єктами фінансового контролю виступає законність і доцільність фінансової діяльності держави;

по-третє, фінансовий контроль проводиться загалом з метою забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку країни;

по-четверте, фінансовий контроль проводиться тільки у встановлених законом формах.

Вищевикладені риси фінансового контролю призначені й податковому контролю, що здійснюється у сфері оподаткування, яка є складовою фінансової діяльності держави.

Ю.П. Потернак визначає податковий контроль у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні це контроль держави за дотриманням податкового законодавства всіма учасниками податкових правовідносин на всіх етапах податкового процесу – від встановлення податків і зборів аж до припинення податкового обов'язку. Податковий контроль у вузькому значенні – це владні дії уповноважених органів держави з перевірки законності обчислення, утримання та сплати податків платниками податків та податковими агентами [6, с. 107]. Саме у вузькому значенні термін «податковий контроль» вживається у Податковому кодексі України.

Відповідно до ст. 61 Податкового кодексу України податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами та координуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2].

Важливим завданням податкового контролю є припинення правопорушень у цій галузі й також вживання заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють їх вчиненню. Ідеться про зміцнення податкової дисципліни платників податків та вдосконалення податково-правової культури суспільства загалом.

Способи здійснення податкового контролю передбачаються у ст. 62 Податкового кодексу України, серед яких:

по-перше, ведення обліку платників податків;

по-друге, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів;

по-третє, перевірки та звірки відповідно до вимог ПКУ, а також перевірки стосовно дотримання законо-

давства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, у порядку, встановленому законами України, що регулюють відповідну сферу правовідносин;

по-четверте, моніторинг контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та/або працівників платника податків відповідно до ст. 39 ПКУ [2].

Контролюючим органом у частині адміністрування податків і зборів є Державна податкова служба України (ДПС) [7]. Одним з основних завдань ДПС є реалізація державної податкової політики та контроль за надходженням до бюджетів. Для цього використовується один з основних методів податкового контролю, а саме перевірка. Об'єктивна передумова застосування податкових перевірок пов'язана з повноваженнями органів, які наділені правом на проведення таких контролюючих дій. Це дозволяє реалізувати завдання ДПС збільшення сум донарахувань за результатами проведених перевірок і констатації порушень податкового законодавства.

Хоча і виконання цього завдання є дійсно важливим для податкового контролю, та все ж є актуальною думка В.Д. Єгарміної, що головним є встановлення причинно-наслідкових зв'язків виявлених порушень, розробка конкретних пропозицій і заходів із вдосконалення податкового законодавства й переходу від примусового стягнення податків і зборів до добровільного виконання податкових зобов'язань перед державою як юридичними так і фізичними особами [8, с. 168].

Для досягнення вказаної цілі необхідно зазначити напрями удосконалення податкового контролю, до яких М.Б. Гупаловська віднесла:

- розвиток превентивного податкового контролю, який сприятиме формуванню високої податкової культури суспільства;
- забезпечення реальної прозорості податкового процесу;
- визначення цільових орієнтирів і норм контролю;
- підвищення гнучкості системи податкового контролю, зокрема забезпечення її адаптивності до нових умов [9, с. 22].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що податковий контроль є одним із видів саме державного фінансового контролю, оскільки йому притаманні ознаки останнього. Дефініція фінансового контролю не передбачена на законодавчому рівні в Україні, тому це вимагає доопрацювання законодавця.

Водночас, варто відмітити важливість підняття рівня податкового контролю, оскільки його дієвість є засадою підвищення ефективності державного фінансового контролю. Сплата податків і зборів має забезпечуватися добровільністю виконання такого обов'язку юридичними і фізичними особами, а не примусом. Необхідно приділити належну увагу реагуванню на порушення податкового процесу та встановленню причин таких порушень задля уникнення подібних випадків у майбутньому.

Також важливе місце мають теоретичні розробки засад вдосконалення податкового контролю, що не-

одмінно стане підставою підвищення його дієвості та ефективності.

Список використаних джерел

1. Грачева Е.Ю., Ивлиева М.Ф., Соколова Э.Д. Финансовое право в вопросах и ответах / отв. ред. Е.Ю.Грачева. Москва: Проспект, 2011. 232 с.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
3. Єгорова О.М. Фінанси: курс лекцій. Кривий Ріг: Криворізький державний комерційно-економічний технікум, 2012. 155 с.
4. Ніщимна С.О. Фінансовий контроль як складова фінансової діяльності держави та місцевих органів влади. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2012. Т. 12. С. 110–120.
5. Финансовое право / под. ред. О.Н. Горбуновой. Москва: Юрист, 2009. 400 с.
6. Потернак Ю.П. Податковий контроль у системі забезпечення економічної безпеки держави. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія економічна*. Львів. 2013. Вип. 1. С. 105–113.
7. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Каб. Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/227-2019-%D0%BF> (дата звернення: 15.12.2020).
8. Єгарміна В.Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 166–176.
9. Гупаловська М.Б. Податковий контроль як засіб підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами. *Фінансовий простір*. 2016. № 3 (23). С. 20–23.

References

1. Gracheva Y.Y., Ivlyeva M.F., Sokolova E.D. Financial law in questions and answers / ed. E.Y. Gracheva. Moscow: Prospect, 2011. 232 p. (in Russian).
2. Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2755–VI. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Art. 112. (in Ukrainian)
3. Yehorova O.M. Finance: a course of lectures. Kryvyi Rih: Kryvyi Rih State Commercial and Economic Technical School, 2012. 155 p. (in Ukrainian).
4. Nishchymna S.O. Financial control as a component of financial activities of the state and local authorities. *Scientific works of the National University «Odesa Law Academy»*. 2012. Vol. 12. pp. 110–120. (in Ukrainian).
5. Financial law / ed. O.N. Gorbunova. Moscow: Yurist, 2009. 400 p. (in Russian).
6. Poternak Yu.P. Tax control in the system of economic security of the state. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Economic series*. Lviv. 2013. Vol. 1. pp. 105–113. (in Ukrainian).
7. On approval of the provisions on the State Tax Service of Ukraine and the State Customs Service of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers. Ministers of Ukraine dated March 6, 2019 № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/227-2019-%D0%BF>. (in Ukrainian).
8. Yeharmina V.D Tax control: theoretical principles and practice of application. *Collection of scientific works of the National University of the State Tax Service of Ukraine*. 2011. № 1. pp. 166–176. (in Ukrainian).
9. Hupalovska M.B. Tax control as a means of improving the management of public financial resources. *Financial space*. 2016. № 3 (23). pp. 20–23. (in Ukrainian).